

TEORETIČNA PODSTAVA SLOVARJA NOVEGA SP¹

K *Slovenskemu pravopisu 1, Pravila* (1990, ³1994) gre še pripravljajoči se slovar. Ta bo obsegal 120 do 130 tisoč slovarskih sestavkov. Ti rešujejo pisno, izgovorno (oboje vključno z naglasom) slovnično in besedijsko normativno in stilistično problematiko (pomensko le v posebnih primerih), in sicer slovenskega besedja, nekaterih (stalnih) besednih zvez, poleg tega pa tudi besedo- in oblikotvorno ter besedospreminjevalno stilistiko. Prispevek podaja ustrezne rešitve na podlagi za to delo izbrane teoretične podstave normativnega priročnika, kakor je pri Slovencih v pravopisu tradicionalna.

The *Slovene Orthography 1, Rules* (1990, ³1994) is to be accompanied by a dictionary, which is still in preparation. This dictionary will contain between 120,000 and 130,000 entries. These entries solve problems of spelling, pronunciation (both of these are treated accentually as well), grammar, normative and stylistic lexicon (definitions are given only in special instances); new Slovene words, some phraseological items, as well as information on word-formational and inflectional stylistics are also given. The paper gives appropriate solutions on the basis of the theoretical approach of a normative handbook chosen for this work, as is traditional in Slovene orthography.

OBSEG IN ENOTE

Slovar naj bi obsegal od 120 do 130 tisoč enot, besednih in besednozveznih. Enote so iztočnice in podiztočnice.

I z t o č n i c e so eno- in večbesedne. Enobesedne so vseh besednih vrst (**céh, cél, cedítí, scéla, všéč, in, brez, samó, fùj**); pisno tudi zapletene (**chá-chá-chá, chów-chów, c-línija, C-dúr, Condé-en-Brie, C-vitamín**), tudi kratične (**CBS, CD, CERN, CIA, CK**), morfemi (**..ce, pòd..., pod..., ..o..**), prosti morfemi (**si, ga, jo, se** kot pri **prizadévati si, topítí se, udáriti jo, lomítí ga**) in morfi (**se** npr. v **smejáti se**), deli morfemske zveze (**celo..., célo..., ..logíja, bélo..., ..módro..**), okrajšave (**l. 'leto', cf(r).., c.-kr., cpl. cotg.**), simboli (**Ce 'cezij', cm**). Primeri večbesednih iztočnic: **Centrál-noáfriška repúblika, Cerkljè na Gorénjskem, cherry brandy, cígu mígu** in

¹Zamisel in vse besedilne predloge so od J. T., o obojem pa se je razpravljalo (in je bilo v tem smislu tudi deloma spreminjano) zlasti na sejah Komisije za slovarski del Slovenskega pravopisa (že prej seveda Pravopisne komisije, v 70. letih pripravljajoče Načrt pravil za slovenski pravopis, ki je po velikih peripetijah, s časovnim zaostankom, izšel l. 1981). K zamisli Teoretične podstave slovarja slovenskega pravopisa so v končni fazi največ izboljševalnih predlogov prispevali člani komisije za slovarski del SP (J. Toporišič, J. Moder, J. Dular – pred svojo smrtjo še S. Suhadolnik in pred odstopom iz komisije F. Jakopin), večje število takih predlogov nam je dospelo tudi s strani redaktorjev novega pravopisnega slovarja (M. Ahlin, L. Bokal, A. Gložančev, J. Keber, B. Lazar, V. Nartnik, Z. Praznik, J. Snoj, N. Vojnovič, v tehničnem pogledu še P. Weiss). Sestavku bo na podlagi zapisnikov sej treba pridružiti podrobno razčlenbo prispevkov vseh navedenih k tej novi teoriji slovarskega dela slovenskega pravopisa.

cúgumígu, Città del Vaticano, Ciudad de México, Collégium músicum, commédia dell'árte, comme il faut, Côte d'Or, córpus delícti, Crna réka.

Podiztočnice so večinoma enobesedne.

Iztočnice in podiztočnice se izbirajo iz naslednjih del: SP 1962, SSKJ, SP 1990; Besedišče slovenskega jezika; viri: starejši, novejši, gradivo za enozvezkovnik, imenski viri. Da kaj od tega postane iztočnica, na podlagi alfabetarija (abecedovnika) odloči geslovničarka: za sprejem mora biti ona + večina iz uredniškega odbora (evidentirano na posebnem obrazcu). Pri stanju 2 : 2 ipd. se odloča od primera do primera. (Predloge za iztočnice lahko dajejo tudi uredniki.) – Iztočnice so zelo in srednje pogostne občne besede, lastna imena vseh vrst, ki jih poznajo srednje izobraženi Slovenci, enako taki morfemi, simboli, okrajšave ... Med zemljepisnimi imeni so tudi vsa imena slovenskih občin (v RS) in župnij ter pošt. Predloge za zemljepisna in stvarna lastna imena ter imena bitij in za krajšave daje J. Moder; med imeni je tudi 1000 najpogostnejših slovenskih priimkov.

SLOVARSKI SESTAVEK

TISK

IZTOČNICE so tiskane polkrepko, druge OSNOVNE OBLIKE navadno.

PODIZTOČNICE so v malo manj krepkem tisku in manjših črk. MALA PODIZTOČNICA (določna oblika pri pridevniku) je v še manjšem okrepljenem tisku.

OSNOVNI OBLIKI (OSNOVNIM OBLIKAM) sledi v pokončnem oglatem oklepaju s pokončnimi črkami ZAPIS glede na Pravila NEPREDVIDLJIV IZGOVOR; črke so kot v neiztočničnem delu osnovnih oblik.

NEIZTOČNE OSNOVNE OBLIKE so pri samostalniški besedi roditelj, pri pridevniku za ženski in srednji spol, pri glagolu oblika za sedanjik itd.

Temu sledi SLOVNIČNA OZNAKA (besedovrstna oz. besedotvorna), pisana z manjšimi črkami. (O slovničnih oznakah gl. niže.)

Za slovnično oznako so navedene še SLOVNIČNE OBLIKE, ki se v čem LOČIJO od osnovnih (tip črk kot pri neiztočničnih osnovnih).

V okroglem oklepaju je ZAPIS TONEMSKOSTI, in sicer na črki (črkah), pisani(h) pokončno.

OGLAVJE slovarskega sestavka sestoji iz GLAVE (del do vključno slovnične oznake oz. oblike za srednji spol pri pridevnikih in pri te vrste povedkovnikih) in iz ZAGLAVJA (preostali del). Zaglavje npr. pri glagolu sestoji iz treh podelov: za sedanjiške in nedoločniške oblike (ločene so s podpičjem, posamezne oblike pa z vejico, kolikor ne gre za pregibanje po številu ali spolu); za njimi v oklepaju za podpičjem sledi oblika za knjižni pogovorni nedoločnik: **cefedrátí** -ám [ce in cə] nedov. -àj -ájte, -ajóč, -áje; -àl -ála, -àt, -án -ána; (-àt) (á â). Pri glagolskih sestavljankeh s predpono iz predslonske zveze se zaglavje načeloma ne izpisuje, namesto njega je sklic na podstavno besedo sestavljenke, npr.: **scefedrátí** -ám [ce in cə] dov.; drugo glej cefedrati; če je kaka posebnost pa: **izcedítí** -ím dov., gl. cedítí -ím, vendar izcedíl -íla, nam. -ít/-it; drugo glej cediti /.../ (ê).

Oglavju sledi svojstven RAZLAGALNO-PONAZARJALNI DEL: **Cé** /.../ cerij; **cél** /.../ ~ hlebec; **céli** -im /.../ kaj Mazilo -i² rane; **céloma** /.../ zastar. Prav ima ~; **celó** /.../ **1**. Prepirali so se in se ~ stepli; **cèk** /.../ gl. ck. Povedi v tem delu so pisane z veliko začetnico, drugo z malo. V razlagalnem delu se osnovne oblike (oz. njihov ustrezni del) zamenjujejo s tildo (prim. zgoraj in drugod).

PODIZTOČNIČNI DEL ima enako zgradbo kot iztočnični del slovarskega sestavka, npr. **cedíti se** -ím se (*ífi í*) pri iztočnični **cedíti**, le da niso navedene neosnovne oblike kakor pri iztočnici. Prim. še pri iztočnici **cél**: **céla** -e ž, rod. mn. -ih (*é*) mat. ena ~, pet stotink (pri iztočnici **cél** poleg **céla** še **célo**, pri iztočnici **cedíti** sta podiztočnici **cedíti jo** in **cedíti se**, pri iztočnici **Célebes** pa **célebeški** in pri iztočnici **Celestína** ž, oseb. i. **Celestínin**).

V okviru razlagalnega dela je pri nedoločni pridevniški besedi kot t. i. MALA PODIZTOČNICA posebej izpisana DOLOČNA oblika, npr. pri iztočnici **cél**: /.../ **céli** -a -o (*é*) (v najmanjši polkrepki pisavi), sicer z enako zgradbo oglavja kot iztočnica.

POSEBNOSTI ENOT OGLAVJA

IZTOČNICA ni vsaka beseda: pri glagolu niso oblike s *se*, če obstaja tudi oblika brez *se*; niso iztočnice prebivalska imena, če v slovarju obstaja ustrezno zemljepisno ime; prav tako ni iztočnica zlahka predvidljivo tvorjeni pridevnik na *-ski* /.../ iz zemljepisnih imen ali svojilni pridevnik na *-ov/-ev* oz. *-in* iz osebnih imen: prim. iztočnico **Cázin** s podiztočnicama **cázinski**, **Cázinčan**; enako **Cebêj** s podiztočnico **Cebêjev**; **Celestína** s podiztočnico **Celestínin**. Kadar oblikoglasnih posebnosti ni, svojilni pridevnik sploh ni izpisan. Sta pa posebni iztočnici blizuzvočnici z istim nosilnikom (referentom), npr. **balancírati**, **balansírati**; povezani sta s kazalko. Oblikoglasna razlika mora biti v neslovničnem delu besede; torej ne gredo sem primeri kot **Aristótel** in Aristóteles: ti so v isti glavi.

NEIZTOČNIČNE OSNOVNE OBLIKE so: pri samostalniku rod. ed. (pri samomnožinskih seveda množine), lahko tudi z variantami: **Cázin** -a; pri pridevniški besedi obliki za ženski in srednji spol: **cedljív** -a -o (pri količinskih števnikihi tipa *pet* le še rodilnik); pri glagolu sedanjik: **cedíti** -ím; pri pregibnih povedkovnikih obliki za ženski in srednji spol: **ràd** ráda -o; pri t. i. velelnicah 2. os. množine: **ná** -te. Pri predlogih je variantna oblika navedena za slovnično oznako, npr. **k** predl. /.../ h pred k in g.

Vse enote oglavja, tj. najprej glave, imajo lahko tudi VARIANTNE OBLIKE: 1. osnovna oblika (**cebníti** in *cebniti*); 2. ali 3. osn. oblika (/cél/ -o tudi -ó); izgovor ([ce in cə] pri **cefedríti**); in enako tudi enote zaglavja (*cèdi* ali (*ífi*) pri **cedíti**).

²J. Moder: *celi*.

IZGOVOR

Če je izgovor z lahkoto predvidljiv iz Pravil, ni posebej napisan (**céh** -a, **cefalopód** -a, **cedílen** -lna -o, **cedílce** -a), če ni, pa jè (**cél** /.../ [-u], **bôlha** /.../ [u], **cebnítí** /.../ [cə], **Cécíl** /.../ [sesil]). Izpisuje se bodisi edino tako mesto besede (prvi trije primeri) ali pa cela beseda (četrti primer). Izgovor cele besede se izpisuje:

- če je izgovarjalna nepredvidljivost na vsaj dveh ločenih mestih besede,
- če je beseda črkovalna (**CD** /.../ [cəðə]),
- če je naglasno znamenje iztočnice obvezno (**Céline** /.../ [selín])³ in
- še kaj, npr. **CD-gramofón** /.../ [cedé].

Če se glasovje osnovnih oblik premenjuje, je tudi to prikazano (**BMW** /.../ [beemvé -êja]). Pri ustreznih lastnih imenih se v podiztočničnem sestavku izgovor ne navaja, če je predvidljiv iz zapisa pri iztočnici (**Cécilov** pri **Cécíl** /.../ [sesil]). Izgovor pri iztočnicah se navaja, če je naglasno ali »naglasno« znamenje npr. tako, kakor je v naslednjih primerih: **Máňa** /.../ [mánja], **Tomáš** /.../ [tómáš], **Mohács** /.../ [móhač], **Cantù** /.../ [kantú], **Unità** /.../ [tá], **Évian** /.../ [eviján], **Citroën** /.../ [sitroén], **Gijón** /.../ [hihón].

SLOVNIČNE OZNAKE (NA KONCU GLAVE)

Slovníčne oznake na koncu glave so: m, ž, s za samostalnike; trooblikovnost za pridevniške besede te vrste (**cél** -a -o); dov., nedov. ali dvovid. za glagol, pri tem 1. os. ed. sedanjika nakazuje troosebni, 3. os. pa tretjeosebni glagol: **cedítí** -ím, **deževátí** -úje; prisl. za prislove; povdk. za povedkovnik itd. Oznake so načeloma take kot v SSKJ, če v njem obstajajo. Pač pa so zaimki določeni glede na vrsto in razred, npr. **čígáv** -a -o vpraš. svoj. zaim., **jáz** /.../ os. zaim. za 1. os. Priponski morfemi imajo ustrezno besedno-vrstno + morfemsko oznako: **-ce**, s, prip. obr.; **ab-** predp. obr.

Pri SAMOSTALNIKIH se upošteva še števnost: če so števní, so brez oznake (**ríba** -e), če neštevní, so označeni s skup., snov. ali poj. **celíče** /.../ s, skup., **celón** m, snov., **celjenje** /.../ s, poj. Snovno je včasih tudi samo v množini sicer števnega: **čéšnja** /.../ utrgati -o; mn., snov. kilogram češenj. V zapletenih primerih je več možnosti: **krompír** -ja /.../ pet ~jev; snov. kilogram ~ja; poj. pridelovati ~ in koruzo. Pri samostalnikih sta poleg spola (m, ž, s) navedena še podspol živosti (pri sam. m. spola npr. **cefalopód** /.../ m živ.) in podspol človeškosti (**cekájevec** /.../ m živ., člov.); če je samostalnik hkrati osebno ali prebivalško lastno ime, sta ti oznaki sovsební v oznaki oseb. i. (**Cebêj** /.../ m, oseb. i., **Celjáni** /.../ m mn., oseb. i., **Celjàn** /.../ m, preb. i.). (Pri ženskih imenih seveda le člov.) Lastna zemljepisna in stvarna imena imajo oznaki zem. i. oz. stvar. i.: **Cêjlon** /.../ m, zem. i., **Cekínov grád** /.../ m, zem. i., **Ískra** /.../ ž, stvar. i. Sprevržni (konverzni) samostalniki so podiztočnice; tako je npr. pri prid. besedi **cél** /.../ podiztočnica **céla** -e ž, pri **pét** -ih glav. štev. /.../ podiztočnica **pét** -- s⁴ ~ deljeno z dve, pri **jáz** mène /.../ m, ž, s, oseb. zaim. za 1. os. /.../ **jáz** -a m.

³ J. Moder se s tem ne strinja.

⁴ J. Moder in J. Dular ne priznavata s (kljub predsed. *pet deljeno s šest oz. Pet/ena je bilo zmeraj več kot štiri/nič*).

Pri PRIDEVNIŠKI BESEDI so pridevniki brez slovnične oznake (**céličén** -čna -o), vse druge pridevniške besede pa jo imajo: števnike (**èn** éna -o glav. štev., **pét** pêtih glav. štev., **drúgi** -a -o vrstil. štev., **dvój** -a -e loč. štev., **dvójen** -jna -o množ. štev., **věč** -- nedol. štev.). – Popridevljeni deležniki se obravnavajo kot navadni pridevniki (**vròč** in vròč vróča -e, **ozébel** -bla -o, **kúhan** -a -o, **bívši** -a -e), kot deležniki pa so izpisani pri glagolu (**celítí** /.../ celèč -éča, céljen -a, ozébel -bla).

PRIDEVNIŠKI ZAIMKI so glede na vrste četveri: lastnostni, vrstni, svojilni in količinski, kot razredi pa vpraš., ozir., nedol., poljub. itd: **kákšen** /.../ vpraš. lastn. zaim., **katéri** /.../ vpraš. vrst. zaim., **nobèn** /.../ nik. vrst. zaim. itd. Konverzni so podiztočnice pri ustreznih besednih vrstih (**nékaj** /.../ s nedol. zaim. /.../, **nékaj** -- nedol. količ. zaim. /.../ z ~ ljudmi). Prim. še **bómba** /.../ ž z neglasnovno pregibnostjo kot pridevnik: **bómba** -- -- ~ film.

Podvrsti pri lastnostnih pridevniških besedah sta kakovostna (*kakšen, lep*) in merna (*kolikšen, velik*).

PRISLOVI imajo poleg splošne oznake prisl. še vrstovno oznako, npr. prisl. čas. (**dánes**). Prislovne vrste so prostora, časa, vzročnosti, lastnosti, podvrste pa pri prostorskih mesta,⁵ cilja, poti/razmeščenosti, pri vzročnostnih vzroka, namena, dopuščanja in pogoja, pri lastnostnih načina, mere, primere in ozira. V slovar so sprejete le oznake za podvrste in (pri zaimkovnih) še za razrede: prim. **céloma** prisl. mere, **brezúmno** prisl. nač.. Nekateri lastnostni prislovi se navidezno stopnjujejo, npr. *brezumneje*, kar stavimo v zaglavje: **blízu** prisl. mere bližje in bliže. Prim. za zaim. prislove: **nikjér** nik. ozir. prisl. mest., **kólikor** ozir. količ. prisl. (za vrste, podvrste in razrede prisl. prim. teorijo v SS 1976 in ESJ.); **màrsikàk** mnog. nač. zaim., **kámor kóli** poljub. ozir. zaim. cilja.

POVEDKOVNIKI imajo kategorijo osebe nakazano z obliko pomožnika, npr. **všěč** /.../ ~ sem mu, **tího** /.../ ~ sem (troosebni povdk.) proti **hudó** /.../ ~ je bilo (enoosebni povdk.). Iz medmeta in prislova sprevrženi povedkovniki so podiztočnice: **smúk** medm., /.../ **smúk** /.../ Jaz pa ~ v noč; **temnó** prisl. /.../ **temnó** povdk. ~ je bilo kot v rogu. Tudi izsamostalniški povedkovniki so podiztočnice, npr. **srám** /.../ ~ me je bilo.

VEZNIK ima oznako prir. (=priredni) OZ. podr. (=podredni) vez., temu pa sledijo pod 1., 2., 3. /.../ podrobnejše oznake tipa vezal. (=vezalni): **in** prir. vez. **1.** vezal., **2.** prot., **3.** posled.; **da** podr. vez. **1.** oseb. odv., **2.** predm. odv., **3.** namere, **4.** posledice, **5.** pogoja, **6.** dopuščanja, **7.** načina, **8.** mere; gl. ko da, ne da (kot da, kakor da); **ko** podr. vez. **1.** časa, **2.** pogoja, **3.** ozira, **4.** primere; gl. ko da, medtem ko; **ne – ampak** prir. vez., protivni; gl. ne -temveč, ne – marveč; **ne samo – ampak tudi** prir. vez. stopnjevanja, gl. ne samo – temveč/marveč tudi, ne le – ampak/temveč/marveč tudi; **tako – kakor** podr. vez. stopnjevanja; **ne – ne** prir. vez.

⁵J. Dular in J. Moder vztrajata pri tradicionalnem »kraja« (kljub predsed. opozarjanju na preozki pomen te besede, prim. *rana na čelu*).

stopnjevanja (večdel.); **ali** prir. vez. **1.** ločni, **2.** prot.; gl. ali², ali – ali, (če); **ali – ali** prir. vez. (večdel.); **čigáv** /.../ nepravi vez. /.../. Vprašal ga je, čigav je/čigave so one njive; **čigar** /.../ ozir. zaim., nepravi vez. kmet, čigar hiša; ~ kruh jedla, tega prejo predla; **ali**² vpraš. člen. /.../, **ali** nepravi vez., vprašalni Vprašali so jih, ali so zadovoljni.

PREDLOG ima oznako predl. (npr. **za**) oz. nepravi predl. (**kônc**):

z¹ predl. z rod. pasti ~ ognjišča/mize/drevesa; velja tudi za prvi glas štev. oz. števil in simbolov: ~ 8. nadstropja, ~ (´) = z ostrivcem; gl. še s¹

s¹ predl. z rod., namesto **z**¹ pred črkami p f t c s č š k h: velja tudi za prvi glas štev. oz. števil in simbolov: ~ 3. nadstropja, ~ § 8

z² predl. z or. iti z očetom/materjo/bratom; velja tudi za prvi glas štev. oz. števil in simbolov: 3 deljeno ~ 1, ~ (´) = z ostrivcem; gl. še s²

s² predl. z or., namesto **z**² pred črkami p f t c s č š k h – 9 deljeno ~ 3, velja tudi za prvi glas štev. oz. števil in simbolov: ~ 3 delavci, ~ § 8

do predl. z rod. ~ sončnega zahoda; ~ jutri, šteti ~ deset, ~ tri korake vsaksebi

na predl. **1.** s tož. pasti ~ mrežo; lagati ~ debelo, **2.** z mest. trdno stati ~ nogah

kônc nepravi predl., z rod. živeti ~ mesta

dnò nepravi predl., z rod. biti ~ pekla

s pomočjó predložno reklo, z rod. ~ ~ ključa odpreti *s ključem*

gledé nepravi predl., z rod. predpisi ~ dohodnine

gledé na predložno reklo, s tož. ~ ~ njegovo starost

de cit. predl. ~ profundis

ab cit. predl. ~ ovo

à [a] predl. s tož. solata ~ tri tolarje *po tri tolarje*

ČLENEK ima oznako člen., dodatno pa za razlikovanje še eno enoto:

dà člen., pastavčni **1.** pritrjevanja ~, tako je bilo **2.** poudarjanja Gledam te, ~, pa te komaj poznam

bajè člen. mnenja ~ lep uspeh, ~ je zadovoljna

mordà člen. možnosti ~ sosed/lep/jutri/všeč/tudi

gotôvo člen. gotovosti Je ~ sosed/pameten/tam/dolgčas

mar člen. vpraševanja ~ ni to sosed?

ne člen. zanikanja ~ vedeti/on

nè člen., pastavčni ~, to je laž

túdi /.../ člen. soudeležnosti ~ ti; gl. še tudi če, četudi

mendà /.../ člen. domneve ~ spi

MEDMET ima oznako medm., razlikovalno pa še posnemanja (**ššš**, **frrr**), razpoloženja (**òh**, **juhuhú**), velevanja (**pšt**); medmetno vrednost imajo lahko tudi stalne besedne zveze: **kríž bôžji** medmetno reklo razpoloženja.

MORFEMSKE SESTAVINE so več tipov.

Del zloženke ima oznako: a) prvi del podr. zlož.: **celo..** prvi del podr. zlož. celodnevno; **CD-** [cedé] prvi del podr. zlož. CD-gramofon; b) prvi del prir. zlož.: **črno-** /.../ črno-bel; c) zad. del prir. zlož.: **-bélo** č) sred. del prir. zlož.: **-módro-** /.../ bélo-módro-rděč; d) sred. del podr. zlož.: **..cerkvéno..** /.../ stáročerkvénoslovánski.

Preppone so dveh vrst: iz besedotvorne podstave (nenaglašene) ali pa so besedotvorna obrazila (načeloma naglašene). Oznaka je predp., ima pa razločevalni prilastek podst. (= podstavna) oz. obr. (= obrazilna). Primeri: a) **po..** podst. predp. potíhoma, počási; poklícati; b) **pò..** obr. predp. pònaročiti; **prá..** obr. predp. prámáti; **pá..** obr. predp. pálist, pástavčen; **nàj..** obr. predp. nàjlépsi, nàjbólje.

Priponska obrazila imajo oznako prip. obr.: **..ce** in **..cè** /.../ prip. obr. bodálce, sencè; **..ar** in **..ár** prip. obr. čbéličar, kúhar – tesár, grobár, glavár, kletár, mesár, mizár (**..ár**, če je podstava tvorjenke nenaglašena (*tesáti*), mladonaglašena (*lgròblgròba*, *gláva*), starocirkumflektrana (*klét -í*, *mesó -á*); obstajajo tudi primeri po naliki (*míza* – *mizár*)).

Priponska obrazila so končna (*klet-ár*) ali nekončna: npr. **..a..** za primere kot *dvi-gati* nasproti *dvigníti*, ali **..k..** v primerih kot *sedkati*.

Poponska obrazila imajo oznako pop. obr.: pri *razbiti se*, *udariti jo*, *lomiti ga*, *imeti jih* (za ušesi), *misлити si* so zaimenskega, pri *misлити o/na*, *nor na*, *strah pred* pa predložnega izvora; uravnavajo tudi vezljivost besed, ob katerih stojijo.

T. i. simboli so samostalniki: C -- in -ja [cé, cèja] m, simb. (ĕĕ) sto; C /.../ Celzij; C /.../ fiz. kulon; C /.../ kem. ogljik.

Neglasovni (ničti) morfem \emptyset (*hrást- \emptyset* nasproti *hrást-a*, *trés-t- \emptyset* nasproti *trés-t-i*, *poròd- \emptyset* nasproti *porod-íti*) je treh vrst: oblikospreminjevalen, oblikotvoren, besedotvoren. V slovarju bo zapisan za črko Ž, pri iztočnicah pa je *neglasoven*, *ničti*.

Slovničnih oznak je lahko več; zaporedje oznak je v smislu besednozvezne navadne podrednosti, tj. brez vejice vmes (**cékmošter** -tra m živ., **Jeseníce** -níc ž mn.), drugače pa z vejico (**céličje** -a s, skup. »srednjega spola, in sicer skupno« oz. **cékmošter** -tra m živ., člov. »moškega spola pri živem oz. človeškem«).

KAJ (VSE) JE V ZAGLAVJU

V zaglavju so navedene oblike, ki se oblikoglasno ločijo od podstave/osnove osnovnih oblik. (Pri samostalnikih je od osnovnih oblik sicer obvestilno najbogatejša oblika edninski rodilnik (**rák** ráka, **móž** -á), pri pridevniku ž. in s. oblika (**dèbel** -béla -o, **cél** -a -o tudi **cél** -a -ó), pri glagolu nedoločniška in sedanjiška (**cedíti** -ím, **céhati** -am, **celíti** in **célti** -im in **célti** -im). Te oblike sovsebljajo tudi naglasne tipe (**korák** -a = neprem. nagl. tip (na osnovi), **jézik** -íka = prem. nagl. tip, **pès** psà = končniški nagl. tip, **móž** -á = mešani nagl. tip).

Torej je v zaglavju naslednje:

Pri samostalnikih: (**bóg** -á m) živ., člov., mn. bogóvi; im., tož. dv. bogóva in bogá; v stalnih zvezah hvala bogú, za bóga; (**kmèt** -éta m) živ., člov., im. mn. kmétje.

Pri pridevniških besedah navajamo: primernik, kjer pač je: (**bfhek** /.../) -êjši -a -e in -ejši -a -e; še kaj drugega: (**bolán** /.../) °bolánega, °bolána -o, bolj ~.

Pri glagolih je, če so nedovršni, v zaglavju zmeraj oblika na -óč/-èč, ki zaznamuje deležje in hkrati moško obliko deležnika (preostale oblike so razvidne iz uvoda v slovar); zmeraj je dodano, če obstaja, tudi deležje na -áje (**cécati** /.../ nedov. -ajóč, -áje). Pri dovršnih glagolih je navedena tudi oblika na -(v)ši, če obstaja: (**vstopíti** /.../) vstopívši; (**rěči** /.../) rékši; po nastanku oblika deležja na -é ima svojo iztočnico (**vedé, molčé, hoté**). Pri glagolih, ki imajo opisni trpnik, je naveden tudi ustrezní deležnik, npr. pri **cécati** /.../ -an -ana.

Samo oblikoglasne razlike (npr. pri glagolih na -i-ti) so naslednjih 3 vrst (s podvrstami 2 A in B in 3 A, B, C):

1. (**mériti** -im /.../ nedov.) -èč -éča; mérjen -a
2. A (**tožíti** in tožiti tožim /.../ nedov.) toži -ite/-íte, -èč -éča; tožil -fla, tožit, tožen -a; (tožit)
- B (**ženíti** ženim nedov.) ženi -íte, -èč -éča; ženil -fla, ženit, ženjen -a; (ženit)
3. A (**cedíti** -ím nedov.) cédi in cédi -íte, -èč -éča; -íl -íla, -ít, cejen -êna; (-ít/-it)
- B (**moríti** -ím nedov.) môri -íte, -èč -éča; -íl -íla, morít, morjen -êna; (-ít/-it)
- C (**temníti** -ím nedov.) temni in temni -íte, -èč -éča; -íl -íla, temnit, temnjen -êna; (temnit/-it)

Predposki: **oženíti** oženim dov.; drugo glej ženíti (íí, é); **izcedíti** -ím dov.; drugo gl. cedíti -ím, vendar izcedíl -fla (íí í, é).

NAGLAS

Naglas je jakostni in tonemski.

Jakostni naglas je zapisan na iztočnici oz. podiztočnici (in po potrebi na drugih oblikah v glavi in/ali v zaglavju); če pa je naglasno ali »naglasno« znamenje obvezna sestavina zapisa besede, je jakostni naglas zapisan v oglatem oklepaju.

Tonemskost je na koncu oglavja (v okroglem oklepaju) zmeraj izpisana za osnovne oblike, za druge pa le, če sistemsko niso predvidljive. Različni naglasni tipi so ločeni s podpičjem. V primeru nenaglasnosti se namesto za tém oklepajem razlagalni del začenja takoj za slovnično oznako ali pa za pomišljajem (primer **s, z**).

Samostalnik: **Cecilija** -e /.../ (í), **cedènt** -ênta in -énta /.../ (è é/é); **cèk** céka /.../ (è é/é), **cèsar** -árja /.../ (é á).

Pridevnik: **cecilijánski** -a -o /.../ (â), **cedljív** -a -o (íí í í), **cedrov** -a -o (é/é), **cél** -a -o tudi -ó /.../ (ê é é; é é ô), **vèlik** -íka -o /.../ (é í í). Tudi določna oblika je tonemsko onaglašena: **céli** -a -o (é), **véliki** -a -o (é).

Glagol: **cedírati** -am /.../ (í), **mériti** -im /.../ (é é), **celíti** in cèliti -im in cèliti -im /.../ (íí/í é; é é/é), **ženíti** ženim /.../ (íí é), **cedíti** -ím /.../ (íí í), **moríti** -ím /.../ (íí í), **po-moríti** -ím /.../ pomóril (íí í ô), **raníti** in rániti -im tudi rániti -im /.../ (íí/á á; á á).

Nepregibne in neglasovno (ničto) pregibne besede imajo nespremenljiv tonemski naglas, lahko pa imajo dvojnice: **céloma** /.../ (ĕ), **celó** /.../ (ô), **hoté** /.../ (ĕ/ĕ), **àmpak** in **ampak** /.../ (ã). Pri večnaglasnosti: **cerkvénoslovánski** -a -o /.../ (ĕâ), **C-ďur** /.../ (ĕ-û), **črno-bél** /.../ (ř-ĕ).

Pri večbesednosti iztočnične enote: **Cekínov grád** -ega -ú /.../ (îâ îû).

Iz zapisa jakostnega oz. tonemskega naglasa osnovnih oblik je vse druge oblike mogoče predvideti.

Za primer vzemimo najprej jakostni naglas pri sam. m. spola:

- I. **Cebĕj** -a: nepremični naglasni tip (na osnovi); vse oblike so enako naglašene;
- II. **pôtok** -óka: premični naglasni tip (na osnovi); oblike so naglašene kot v roditelju, le pri neživem je v tož. ed. naglas enak imenovalniškemu;
- III. **pĕs** psà: končniški nagl. tip; naglas je ves čas na edinem ali prvem zlogu končnice; če ne na prvem zlogu končnice, je naglašeni končniški samoglasnik dolg (*psôm – psôma, stezâm – stezáma, stezámi*); obstaja tudi tip *tegâ*; z ničte končnice je naglas prenesen za en zlog na levo: *pĕs, stebĕr*;
- IV. **môž** -á: m živ., člov.: mešani naglasni tip; v neednini je (z izjemo rod. neednine z ničto končnico) ves čas na končnici; v ed. je naglas na končnici le v rod. in enakem tožilniku, sicer na osnovi, pri neživ. na osnovi tudi v tož. (Podtip: **môst** -ú /.../, mn. -ôvi.)

Podobno v drugih sklanjatvah in pregibnih oblikah sploh.

Pri tonemskem naglasu razvrstitev tonemov ponazorimo pri glagolih tipa **ženíti** žénim /.../ (íí ĕ): v nedoločniku je -i- akutiran ali cirkumfektiran, sicer pa so vse oblike akutirane, cirkumfektirane le needninske oblike velelnika in oblika opis. del. ž. spola ed. (torej *ženíte* itd., *ženila*).

Tako bo v uvodu opisan vsak naglasni tip, npr. za 1. ž. sklanjatev **gôra** -é (ó ĕ/ĕ): v mešanem naglasnem tipu so vse oblike akutirane, samo v tož. ed. in v im./tož. neednine cirkumfektirane, v rod. ed. akutirane ali cirkumfektirane; cirkumfektiran je tudi naglas na predzadnjem zlogu končnice (*gorâmi, gorâma*); naglašene kračine so seveda cirkumfektirane (*gorâm, gorâh*), tj. dejansko imajo jakostni naglas na kračini.

VEZLJIVOST

Levo vezljivost glagola in povedkovnika kaže sedanjiška oblika za prvo osebo ednine (**dĕlati** -am, **tĕho** /.../ ~ sem), levo nevezljivost pa tretja oseba ednine (**deževáti** -úje, **slabó** /.../ ~ mi je). Desna vezljivost je zmeraj izpisana, in sicer takoj za zapisom tonemskosti, z ustrežno sklonsko obliko vprašalnega zaimka *kdo/kaj* oz. s predložnim prostim morfemom: **balansírati** /.../ *koga/kaj*, **cíkati** -am /.../ **1.** Vino ~a **2.** na *koga/kaj*; **cíljati** /.../ → *meriti*: v *kaj* /.../ na *koga/kaj*. Poleg dopolnil so nakazana tudi določila: **vstopíti** /.../ v *kaj*. Vezljivost pri glagolskih oblikah iz zaglavja je taka kakor pri osnovnih oblikah, seveda pa je pri trpnem deležniku premenjena: **hvalíti** /.../ *koga/kaj* >

hvaljen sem od *koga/česa*; pri stanju: **obdáti** /.../ *koga/kaj z/s kom/čim* > obdan sem z/s *kom/čim* (npr. mati z otroki, mesto z zidovi).

Desno vezljivost (družljivost) izkazujejo tudi nekateri povedkovniki (**všěč** /.../ *komu/čemu* ~ vsem, marsikom), pridevniki (**láčen** /.../ (á â á) ~ otrok, *česa* ~ kruha; **bolán** /.../ ~ otrok, *lod česa* ~ od ljubosumnosti; na *čem* ~ na srcu; za *čim* ~ za pljučnico/) in samostalniki (**stráh** /.../ velik ~; pred *kom/čim* ~ pred življenjem, **stráh** povdk. *koga* Julko je ~, Anko je bilo ~, *koga/kaj, koga/česa*, Anko je bilo ~ življenja itd., **bojázen** /.../ velika ~; pred *kom/čim* ~ pred življenjem); **jòj** /.../ povdk. *komu/čemu* ~ nam, **jòj si ga** /.../ *komu/čemu* ~ ~ ~ njemu; **lòp** /.../ po *kom/čem* Oni pa ~ po ljudeh.

Vezljivost pri samostalnikih je lahko roditeljska: **bakrênje** /.../ ~ pločevine, **celítev** /.../ ~ rane; ali dajalniška: **vdánost** /.../ ~ idealom; ali predložno-sklonska: **brátenje** /.../ ~ s pijanci, **bogátost** /.../ ~ z rudami, **brezbřížnost** /.../ ~ do onemoglih. Vezljivi so lahko torej tudi povedkovniki iz medmetov.

Vezljivostni tipi⁶ so še: *vznožje gore, liter mleka, prihod očeta, zbiranje učencev* (trije pomeni: učenci zbirajo, učence zbirajo, učenci se zbirajo), *dosti premoga, kup težav, pet(ero) otrok*.

Vezavna moč predlogov je bila že obravnavana, npr. **brez** predl. z rod.

STILNE IN ZVRSTNE OZNAKE

Besede in oblike ter zveze so po potrebi stilno in zvrstno označene; prim. SP 1990 (str. 132–138) oz. 1994 (str. 136–142); za primer: **děčva** /.../ pokr. *dekle*.

PONAZARJANJE

Pri SAMOSTALNIKI se z zgledi ponazarja(jo):

- variantnost zapisa, npr. **c** /.../ m mali ~, dva c-ja, biti iz 1. c ali prvega c; podobno **C** /.../ veliki ~; pisani C-ji /.../; vitamin C;
- bolj znana sopomenka: **cámar** /.../ nar. *drug*; ženin in njegov ~;
- razlikovanje:
 - enakozvočnic: **cík** /.../ Vino ima ~ (protistavno s **cík** |bik|), **bledênje** /.../ ~ obraza nasproti **bledênje** /.../ ~ o vojni
 - blizuzvočnic: **apnênje** /.../ ~ žil nasproti **apnjênje** /.../ ~ stene;
- pomenska uvrstitev besede na določeno pomensko polje: **cé** *cêja* /.../ beji in ~i;
- slovnične (in druge) posebnosti:
 - množinska raba: **álga** /.../ morske ~e;
 - frazeološka raba: **bóg** /.../ pri ~u priseči; ljubi ~; **cáker** /.../ v ~ hoditi *imeti opraviti s kom/čim*;

⁶J. Dular: Vezavni.

- c) zaradi samomnožinske rabe sopomenke: **cítrus** /.../ uvoz ~ov *agrumov*;
- č) zaradi morebitnega dvoma glede začetnice: **antánta** /.../ velika ~ |zveza držav|;
- d) zaradi značilnega druženja s predlogi: **bínkošti** /.../ priti na, za ~i, o ~ih; **bérgla** /.../ hoditi ob ~ah, z ~ami, Je že na ~ah;
- e) zaradi oblikoglasne norme: **cínek** /.../ ~ mastni °**cínk** /.../ *cinék* proti **cínk** /.../ kem.;
- f) zaradi mernosti, delnosti: **cistérna** /.../ ~ bencina; **cájna** /.../ ~ jabolk; **vznóžje** /.../ ~ gore;
6. slovnična kategorija, npr. števnosti oz. neštevnosti: **akríl** /.../ poj. slikati v ~u; števn. razstava ~ov; **alelúja** /.../ zapeti ~o; snov. |jed|; **bélček** /.../ manjš., ljubk. ~ in črnček; nečlov. jahati ~a; člov., slabš. *belogardist*; slabš. *domobranec*;
7. natančnejši pomen pri samostalniku s pridevniško oz. glagolsko podstavo: **bárvanec** /.../ belci in ~i; **cépljenka** /.../ vinograd s ~ami;
8. vezljivost: **besežíranje** /.../ ~ otrok, **bežánje** /.../ ~ pred zasledovalci;
9. tipična stalna zveza: **bezgávka** /.../ vratne ~ e;
10. rodovni pomen: **lístavec** /.../ ~i in iglavci;
11. posebno naglasno mesto v stalni besedni zvezi: **primér** /.../ na primer;
12. drugačna slovnična oznaka ali nasprotje do zaznamovane rabe: **bacilonósec** /.../ m živ., člov. bolnik ~; nečlov. |žival|; **blíšč** /.../ sončni ~, poud. ~ palače |razkošje|.
13. Simboli imajo naveden pomenski izpis, npr. **I** – /.../ m 'liter', **Na** – /.../ 'natrij', **ca** – m /.../ 'rak'.
14. Pri lastnih imenih se ponazarjajo:
- a) priimki znanih ženskih oseb:⁷ **Beauvoir** – ž. oseb. i. /.../ romani Simone ~; **Beauvoirjeva** /.../ romani ~e; knj. pog. romani Simone ~e *romani Simone Beauvoir*;
- b) siceršnje slovnične posebnosti: **Cármina Burána** /.../ poslušati ~ ~;
- c) svojilnost priposamostaljenih pridevnikov na -ski: **Koséski** /.../ **Koséskega** /.../ ~ budnice *budnice Koseskega*;
- č) mestovnost pri zemljepisnih imenih: **Cêlje** /.../ v ~u; **Bléd** /.../ na ~u; **Cégelnica** /.../ v in na ~i; **Cekínov grád** /.../ v ~em ~u; **Cêljsko** -ega /.../ na ~em.

Pri PRIDEVNIKIH imajo zglede:

1. manj znane besede ali zveze: **běž** rokavice;
2. besede, ki so pomensko ali drugače manj jasne oz. pomensko manj določne; tako je:
 - a) pri tekmiških priponah: **brezzvézden** /.../ ~a noč nasproti **brezzvézdnat** /.../

⁷J. Dular: Samo v podiztočnicah.

brezvezden: ~a noč; **alójev** /.../ ~ čaj nasproti **alójin** /.../ ~ cvet;

b) pri enakozvočnicah: **bárski**¹ /.../ ~ izkop;

c) pri nesvojilnih pridevnikih na *-ov/-ev*, *-in*: **ádamov** in **Ádamov** /.../ ~o jabolko; šalj. biti v ~em kostumu;

3. slovnične posebnosti, npr. vezljivost: **bogàt** /.../ *česa* ~ rud; *z/s čim* ~ rudami;

4. pravopisne posebnosti: **bôžji** /.../ 1. ~a volja /.../ Božja mati oz. Mati božja;

5. označene enote: **břhek** /.../ pešaj. ~ fant *lep*, *čeden*; **bolán** /.../; od *česa* ~ od ljubosumnosti; **církuški** /.../ ~a predstava; slabš. ~o vedenje;

6. nedol. in dol. oblika: **bél** /.../ ~ cvet; Sneg je ~ **béti** /.../ ~ kruh.

Pri posamostaljenem pridevniku navajamo zglede kakor pri navadnem netvorjenem ali tvorjenem samostalniku: **bél** /.../ **béla** (é) poud. ne reči ne ~e ne črne **bélo** /.../ oblečen v ~o /.../; snov., prakt. sp. liter ~ega.

Pri GLAGOLU se ponazarjajo:

1. vezljivost: **cebníti** -em /.../ *koga/kaj* ~ konja; **cedíti** -ím /.../ *kaj* ~ mleko; **iztočiti** *kaj* iz *česa* ~ vino iz soda;

2. stilna zaznamovanost: **cartáti** -ám /.../ nekuj. pog. *koga/kaj* ~ otroka; **cokláti** -ám /.../ nerodno ~ po hodniku; poud. ~ peš *hoditi*, *iti*; **cvetlíčiti** -im /.../ poud. Govornik preveč ~i;

3. manj znane besede: **cvíčkati** -am /.../ Vrabci ~ajo;

4. večpomenska nadrejena sopomenka: **cirkulírati** /.../ *krožiti*: Kri ~a (vendar samo Ptič kroži nad poljem, Zemlja kroži, Krožil je po gozdu);

5. enakozvočnice: **cíkniti**¹ -em /.../ Vino ~e; **cíkniti**² -em /.../ Zvonec je rezko ciknil.

Pri odsvetovanem praviloma ni ponazarjanja, ampak je podana boljša možnost: **bolováti** -újem /.../ *biti na bolniškem dopustu*, *bolehati*.

Pri PRISLOVU se ponazarjajo:

1. ločevanje vrste, npr. načina, mere in primere: **brezúmno** prisl. 1. nač. ~ govoriti, 2. mere, poud. ~ ljubosumen;

2. zaznamovanost: **bélo** prisl. /.../ nač. ~ cvesti; 2. poud. ~ pogledati; **blágo** prisl. nač. ~ pokarati koga /.../;

3. nekateri drugi primeri: **beráško** prisl. primere ~ oblečen; **bòlj** /.../ ~ črn /.../ knj. pog. Eden je ~ molčal kot drug.

POVEDKOVNIKI so vsi ponazorjeni: **vščč** /.../ biti ~.

SLOVNIČNE BESEDE so zmeraj ponazorjene:

Veznik: **in** /.../ oče ~ mati, Sedeli so za mizo ~ se pogovarjali, Kmet seje ~ žanje;
da /.../ Pravijo, ~ tamkaj straši.

Predlog: **k** /.../ iti ~ zdravniku; **v** /.../ stanovati ~ bloku; hoditi ~ prvi razred.

Členek: **samó** /.../ ~ ti; ~ malo počakati.

Medmet: **jòj** tudi jój /.../ ~, kako boli; **mú** /.../ ~, se je oglasila krava; **pšt** /.../ ~, da jih ne zbudimo.

DELI ZLOŽENK so zmeraj ponazorjeni: podr. **boso.** /.../ bosonog; priř. **bélo-** /.../ belo-modro-rdeč. Neprvi deli zloženek: **..cerkvéno..**, **..rdèč** (starocerkvenoslovanski, svetlordeč, rdeč); oz. **-módro-**, **-rdèč** (belo-modro-rdeč). Prim. še: **témpera.** in **témpera** /.../ temperabarve in tempera barve; primer za skrajšani del **bio-** /.../ bio- in bibliografija.

OKRAJŠAVE: **bolg.** /.../ bolgarski, bolgarščina; **tj.** /.../ to je; **t. i.** /.../ tako imenovani; **a. m.** /.../ ánte merídiem (lat. dopoldne); **lit.zgod.** /.../ literarnozgodovinski; **s. sp.** /.../ srednjega spola; **ca.** okrajš. círca [ka].

OBRAZILA se vsa ponazarjajo, zgledi pa so tudi onaglašeni.

Priponska: **..ar** oz. **..ár** /.../ tovarnar; mesár, tesár, ključár; **..áč** /.../ bradáč, koláč, mazáč; **..ež** /.../ bábež, prismódež; **..ènt** /.../ študènt; **..k(a)** /.../ sédkati; **..c.** /.../ dròbcen.

Predponska: **prá.** /.../ prádèd; **sò.** /.../ sòstanováłka; **ánti.** /.../ ántimatèrija; **próti.** /.../ prótikandidát; **prèd.** /.../ prèdnaročítí.

Iz predložnih (oz. predslonskih) zvez, lahko tudi nadomestna ali nekdanja: **za.** /.../ Zagórje, zaplótén, zaítí; **s.** gl. z., **z.** /.../ zmèsti, pred nezven. nezvoč. (in redko pred zvočnikom) **s.** strésti; **spod.** /.../ spodkopátí; **pre.** /.../ preplávati; **pri.** /.../ priřóčen in priřôčen, prinèsti; **vz.** /.../ vznóžje.

Medponska: **..o.** oz. **..ó.** /.../ črnopôłt; dvóbárven, dvózvèzdje; **..o-** /.../ béłomóder; **..i.** /.../ častižèljen; kázipót; **..e.** /.../ srečèlòv; **..a.** /.../ bojažèljen.

Poponska: **se** /.../ razbiti ~; **za** /.../ hoditi ~ (dekletom); **si** /.../ misliti ~ to in ono, domišljati ~.

SLOVENSKA POMENSKA USTREZNICA: **aero.** |zrak; letalski|; **à.** /.../: àhumán /.../ |nè|; **an.** /.../: **anonímen** /.../ |brez..|.

MORFI se ponazarjajo: **se** /.../ smejeti se, jokati (se); **si** /.../ drzniti si; **-ov-** oz. **-ev-** /.../ študentovski, kneževski.

Primeri redakcij v slovarju novega SP

Cázin -a m, zem. i. (ā) v -u
cázinski -a -o (ā) **Cázinčan**
 -a m, preb. i. (ā) <G>

CBS -- in CBS-a [sibièš] m, kra-
 tično stvar. i. (è) |kolumbijski
 radio| <S>

c. c. okrajš. code civile (fr. ci-
 vilni zakonik) <K>

cca okrajš., prisl. cirka <S>

ccm -- [cəcəmə in ceceəm] m,
 simb. (ā in è) kubični centime-
 ter <S>

CD -- in CD-ja [cədè] m, kratično
 stvar. i. (è) Cankarjev dom <S>

CD -- in CD-ja [cedè tuđi cədè] m
 (è è tuđi è) |diplomatski zbor;
 laserska plošča| <S>

CD-gramofón -a [cedé] m (è-è)
 |laserski gramofón| <S>

CD-plóšča -e [cedé] i (è-è) la-
 serska plošča <S>

CDU -- [cedéú] m, kratično stvar. i.
 (ü) |politična stranka| <S>

C-dúr -a [cé] m, poj. (è-ü) glasb.
 <S>

cé cēja m (è è) beji in -ji
 <L>

-**ce** s, prip. obr.: 1. člov. *manjšalno*
 bitijce, deklétce, nečlov. bédre-
 ce, breménce 2. *manjšalno*,
ljubkovalno čélce, gřlce <K>

Ce -- [ceé] m, simb. (è) cerij
 <S>

cebáti -ám [cə] nedov. -áj -ájte,
 -ajóč, -áje; -ál -ála, -án
 -ána; (-àt) (á ā) pokr. zah.
brcati: koga/kaj ~ vola; *cebati v*
koga/kaj ~ v vrata; Žrebec ~a
 in rezgeta <A>

Ceběj -a m, oseb. i. (è) **Cebėjev** -a
 -o (è) <G>

cebniti in **cebniti** -em [cə] dov.
 cèbni -te in -ite; cèbnil -íla,
 cèbnjen -a; (cebnit) (í/í in è
 è) pokr. zah. *brcniti: koga/kaj* ~
 konja; *cebniti v koga/kaj* ~ v vrata
cebniti se in **cebniti se** -em
 se (í/í in è è) ob *kaj* ~ ob
 kamen *zadeti se, spotakniti*
se <A>

cébra -e i (è/è); gl. zebra <L>

cécati -am nedov. -ajóč, -áje; -an
 -ana (è) pokr. vzh. *sesati: Tele*
 -a <A>

cecátnik -a m tiv. (ā) pokr. vzh.
(sesajoči) mladič

cecé -- i (è) *muha cecé* <L>

cécek -čka m (è) pokr. vzh. tele
 vleče za ~ za *sesek*

cécelj -clja m (è) pokr. vzh. videti
 ~ ob smejanju *jeziček*

cecidij -a m (í) bot. *šiška* <S>

cecidija -e i (í) bot. *šiška* <S>

Cécil -a [sesil] m, oseb. i. (è)

Cécilov -a -o (è) <G>

Cecillja -e i, oseb. i. (í) <G>

cecilljánec -nca m tiv., člov. (ā)
 |pristaš|

cecilljánski -a -o (ā) ~o petje
 <P>

cécniti -em dov. (è è) pokr. gor.
klecniti, omahniti, zdrkniti:
 utrujeno ~ na klop <A>

cedènt -ènta in -énta m tiv., člov.
 (è é in è) prava. *odstopnik*
terjatev

Cedermáz -a [čedermac] m, oseb. i.
 (á) *čedermac* <G>

cedevita -e i, snov. (í) piti ~o
 <S>

cedíka -e i, snov. (í) nabirati z
 drevés ~o

cedikast -a -o (í) ~o drevo <P>

cedílce -a s (í/í) manjš. <S>

cedíček -čka m (í) poud. *cedilce*
 <S>

cedílen -lna -o (í) cedilni -a -o (í)
 ~a priprava <P>

cedílje -a s, skup. (í) bot. *bekica*
 <S>

cedíka -e i (í) pomiti ~o

cedílnik -a m (í) redk. *cedilo*

cedílo -a s (í) ~ za čaj; poud.
 pustiti koga na ~u |brez
 pomoči, podpor|

cedírati -am dvorid. -ajóč, -áje;
 -an -ana (í) prava. *(odstopiti):*
kaj ~ terjatev <A>

cedíti -ím nedov. *cedi* in *cedi*
 -íte, -èč -éča; -íl -íla, -it,
 cejèn -èna; (-ít/-it) (í/í i) *kaj*
 Polž ~i sline; ~ mleko *pre-*
cejati; *cediti kaj iz česa* ~ sok iz
 limone **cedíti jo** -ím jo (í/í
 í) poud. ~i jo za nami *teče*
cedíti se -ím se (í/í i) Gnoj
 se ~i iz rane; Sline se ~i
 po bradi; poud. Sline se mu
 ~ijo po zaslužku |Zelo si
 želi zaslužka|; brezos. Od streh
 se ~i <A>

cedíjiv -a -o, bolj ~ (í/í i í)
 ~a snov <P>

cédra -e i (è) <L>

cédrov -a -o (è/è) ~ les <P>

cedrovína -e i, snov. (í) |les|

cédrovje -a s, skup. (è/è) |drevje|

cefalgíja -e i, poj. (í) *glavobol*
 <S>

cefalo- prvi del podr. zloč.; gl. kefalo-
 <K>

- cefalopód** -a m živ. (ô) zool. *gla-vonožec* <S>
- cefedráti** -ám [ce in cə] nedov. -áj -ájte, -ajóč, -áje; -ál -ála, -át, -án -ána; (-át) (á ā) star. *cefrati* <A>
- cefír** -ja m, snov. (í/i) |tkanina|; tudi zefír <L>
- cefírka** -e i, snov. (í/i) |volnena prejal| <S>
- cefizelj** -zlja m živ., člov. (í) slabš. |majhen človek| <S>
- cefránik** -a [ce in cə] m (ā) les. |stroj|
- cefránje** -a [ce in cə] s, poj. (ā) ~ volne
- cefráti** -ám [ce in cə] nedov. -áj -ájte, -ajóč, -áje; -ál -ála, -át, -án -ána; (-át) (á ā) *ta* ~ blago, rob obleke *cefráti se* -ám se (á ā) Srajca se na rokavih že ~a <A>
- Cégelnica** -e [ɟn] i, zem. i. (ê) v in na ~i *cégelniški* -a -o (ê)
- Cégelničán** -a m, preb. i. (ê) <G>
- céh** -a m (ê) (ê/ê) sprejeti koga v ~; slabš. filmski ~ |ljudje istega poklica| <L>
- céha** -e i (ê/ê) nekaj. ljud. *zapitek*
- céha** -e i (ê) nekaj. ljud. *rudnik* <L>
- céhati** -am nedov. -ajóč, -áje (ê/ê) nekaj. ljud. ~ cele noči *popivati, veseljačiti* <A>
- céhmošter** -tra m živ., člov. (ê) star. *cerkveni ključar*; tudi cekmošter <S>
- céhovskl** -a -o (ê/ê) ~ mojster <P>
- céhovstvo** -a s, poj. (ê/ê) zgodovina ~a; slabš. ~ v kulturi
- céhta** -e i (ê) star. *slamnjača* <L>
- cejénje** -a s, poj. (é) ~ mleka
- Céjlon** -a m, zem. i. (ē) *Šrí Lanka*
- céjlonški** -a -o (ē) *Céjlončan* -a m, preb. i. (ē) <G>
- cék** céka m (ē) (ê/ê) nar. *klòp* <L>
- cék** med. posoemanja (ē); gl. ck <K>
- ceká** -ja m (ā) knj. pog. *Centralni komite Zveze komunistov* <S>
- cekájevec** -vca m živ., člov. (ā) knj. pog. |član Centralnega komiteja Zveze komunistov|
- cékar** -ja m (é) <L>
- cékarček** -čka m (é) manjš. <S>
- cékas** -a m, snov. (ê) |zlitina| <L>
- cékas** - in **cékas** prvi del podr. zloi. (ê) *cekasžica* in *cekas žica* <K>
- ceketáti** -ám in -éčem nedov. -áj -ájte in -i -ite, -ajóč, -áje; -ál -ála; (-át) (á ā in é) Srake ~ajo; slabš. Na dvorišču so ~ale sosede |hrupno govore| <A>
- cekin** -a m (í) |zlatnik| <L>
- cekinast** -a -o, bolj ~ (í) poud. ~o vino <P>
- cekinasto** prisl. primere (í) poud. ~lesketati se <K>
- cekinček** -čka m (í) 1. manjš., poud. žvenket ~ov 2. živ. |metulj| <S>
- cekinec** -nca m (í) poud. *cekin* <S>
- Cekinov grád** -ega -ú m, stvar. i. (í-ā í-ú) <G>
- cékla** -e i (ê) star. *blato* <L>
- cékmošter** -tra m živ., člov. (ê); gl. *cehmošter* <S>
- cél** -a -o tudi -ó [-ɥ] (ê é ê tudi ô) ~ hlebec; Kolač je še ~; poud.: Sin je ~ oče |zelo mu je podoben|; ~ svet že to ve |vsi ljudje|; Tega ne dam za cel svet |sploh ne, pod nobenim pogojem|; propasti na celi črti |popolnoma, v celoti|; čakati na koga celo večnost |zelo dolgo|; knj. pog. ~o vožnjo klepetati *med vso vožnjo* *céli* -a -o (ê) glasb. ~i ton; mat. ~o število **céla** -e i, rod. ma. -ih (é) mat. *ena ~a*, pet stotink **célo** -ega s, poj. (é) najti kaj ~ega med razbitinami; poud. s ~ega, na ~em si kaj izmisli-ti |popolnoma, čisto| <P>
- céla** -e i (ê) star. *celica*
- celák** -a m živ. (á) 1. redk. *žrebec* 2. člov., redk. *celozemljak*
- Célebes** -a m, zem. i. (ê) *Sulavesi* v ~u **célebeški** -a -o (ê)
- Celebeščán** -ána in *Celebeščán* -a m, preb. i. (ā ā in ā) <G>
- celebrácija** -e i, poj. (á) |slovesno opravljanje obreda|
- celebránt** -a m živ., člov. (á/ā á) blagoslov -a
- célebret** -a m (ê) ver. |potrdilo|
- celebrírati** -am dvovid. -ajóč; -an -ana (í) |opravljati slovesen obred| <A>
- celebrítéta** -e i (ê) izobr. *znamenitost* <S>
- célec** -lca m, snov. (ê) |sneg|

- Celèia** -e [eja] i, zem. i. (ê) *Celje* v ~i <G>
- célek** -lka m (ê) agr. zemljišče v ~ih
- celènje** -a s, poj. (ê) redk. *celjenje*
- celèsta** -e [če] i (ê); gl. čelesta <L>
- celestín** -a m, snov. (î) |rudnina| <L>
- Celestín** -a m, oseb. i. (î) <G>
- Celestina** -e in -a m, oseb. i. (î) **Celestín** -a -o (î) ***Celestínin** -a -o (î) *Celestínov* <G>
- Celestina** -- in -e i, oseb. i. (î) predavanj gospe Celestina in -e; poznati ~o **Celestínin** -a -o (î) ~a predavanja *predavanja Celestine* ali *predavanja gospe Celestina* **Celestínova** -e i, oseb. i. (î) predavanja ~e; kaj. pog. predavanja gospe Celestine *predavanja gospe Celestina* <G>
- Celestrína** -e i, zem. i. (î) v ~i **celestrínski** -a -o (î) **Celestrínčan** -a m, preb. i. (î) <G>
- celéti** -im nedov. céli -íte, -èc -éca; -èl/-él -éla; (-èt/-ét) (ê) i redk. *celiti se*: Rana ~i <A>
- celiakija** -e i, poj. (î) |bolezen| <S>
- celibát** -a m, poj. (â) (*brezženstvo*) <L>
- celibáten** -tna -o (â) celibétni -a -o (â) ~a zaobljuba <P>
- celibátski** -a -o (â) ~ postopek <P>
- célica** -e i (ê) samostanska ~; rastlinska ~; elektr. akumulatorska ~
- céličast** -a -o (ê) ~a zgradba rudnin <P>
- céličén** -čna -o (ê) célični -a -o (ê) ~o jedro <P>
- céličje** -a s, skup. (ê) raziskave ~a
- celičnina** -e i, snov. (î/î) ~ pod mikroskopom
- celíen** -lna -o, bolj ~ (î) Učinek tega zelišča je ~ celíni -a -o (î) ~o mazilo <P>
- celílo** -a s snov. (î) ~ za oteklino
- celín** -a m (î) lov. |mehanizem pri puški|
- celína** -e i (î) 1. ~e in otoki; iarg. črna ~ |Afrika|; pokr. orati ~o *ledino* 2. star. ~ snovi *celota*
- Céline** -a [selín] m, oseb. i. (î) **Célinov** -a -o (î) <G>
- Céline** -lín i mn., zem. i. (í î) na ~ah **celínski** -a -o (î) **Célinec** -nca m, preb. i. (î) <G>
- celínec** -nca m živ., člov. (î) <S>
- celínka** -e i (î) ~ in polovinka; nota ~ <S>
- celínski** -a -o (î) ~o podnebje <P>
- celítev** -tve i, poj. (î) ~ rane
- celíti** „ célití -im in célití -im nedov. céli -te „ -íte in -i -íte, celèc -éca; célii -ila in -il -ila, célit, céljen -a; (célit) (í/î//ê; ê ê/ê) *ku*/ Mazilo ~i rane **celiti se** „ célití se -im se in célití se -im se Rana se nerada ~i; brezoz. celiti se *komu* Ranjencu se lepo ~i <A>
- celják** -a m živ., člov. (á) |kmet|
- Celjáni** -ov m mn., oseb. i. (á) *grofje Celjski* <G>
- Célje** -a s, zem. i. (é) v ~u **céljski** -a -o (é) **Celján** -ána in Celján -a m, preb. i. (á ä; â) <G>
- céljenje** -a s, poj. (ê) ~ ran
- Céljski** -ih m mn., oseb. i. (é) *grofje* ~ <G>
- Céljsko** -ega s, zem. i. (é) na ~em <G>
- celó** člen. (ô) 1. *Preparali so se in se ~ stepli* 2. *v svezi i ne ne hodi tja, ponoči še ~ ne sploh, nikakor* <K>
- celo..** prvi del podr. zloč. celokúpen, celostránski, celovečeren <K>
- célo..** prvi del podr. zloč. (é/ê) céložštevíčen, céložemlják <K>
- celodnéven** -vna -o (ê) Izlet je bil ~ celodnévni -a -o (ê) ~i pouk <P>
- celofán** -a m, snov. (â) <L>
- celofánski** -a -o (â) ~ ovoj <P>
- célogrúntar** -ja m živ., člov. (é/ê/ü) ~i in polgrúntarji <S>
- celokúpen** -pna -o (ú/ü) publ. *celoten*, ves: ~ narod <P>
- celoléten** -tna -o (ê) ~o delo celolétni -a -o (ê) ~a naročnina <P>
- celóm** -a m (ô) zool. <L>
- céloma** prisl. nač. (ê) zastar. Prav ima ~, ne deloma v *celoti, popolnoma* <K>
- celón** -a m, snov. (ô) |umetna snov| <L>

Primeri ustreznega dela redakcij iz SP 1962

Caruso [karúzo] -a m |it. tenorist|, Carusov -a -o, carusovski -a -o: ~i glas
Casablanca [kasablánka] -e ž |pristanišče v Maroku|, casablanski -a -o
Casanova [kazanóva] -a in -e m |it. pustolovec|, Casanovov -a -o
Cavour [kavúr] -ja m |it. državnik|, Cavourjev -a -o
c-dur [cédúr] -a m: skladba v ~u
cebáti -ám brcati, suvati, cebàj -ájte! cebál -ála -o, cebánje -a s; cebniti -něm, cebni -íte! cebnil -ila -o, cebnjèn -èna -o >[cəb-]; gl. tudi becati
cébra -e ž → zebra
céce neskl., nav. samo v zvezi: muha ~ ali ~ muha, z muho ~ ali s ~ muho
cécelj -clja m jeziček, uvula
Cecilija -e ž os. i., Cecilijin -a -o, cecilijánski -a -o: ~o petje, cecilijánc -nca m |pripadnik|, cecilijánstvo -a s
cécniti -něm: voz je cecnil čez prag; cécati -am klecati, opotekati se, cécanje -a s
cedíka -e ž gumi, cedíkov -a -o gumijev, cedíkast -a -o gumijast, gumast
cedílo -a s, cedílce -a [-lc- / -yc-] s, cedílček -čka [-lč- / -uč-] m; cedílen -lna -o [-ln-]: ~a mrežica, ~a priprava; cedílnik -a [-yn-] m, cedílnica -e [-ln- / -yn-] ž
cedina -e ž min.
cedírati -am odstopiti, predati komu kaj; cedírán -a -o: ~a menica; gl. tudi cesija
cedítiti -fm, cédí in cédí -íte! cedé, cedéč -a -e, cedíl -a -o, cejèn -èna -o, cejénje -a s: sline se mu cedíjo po čem, kar cedi se od prijaznosti; cedljív -a -o: ~a smola; cedívec -vca m, cedívka -e ž kdor cedi; cedívo -a s: bakterije gojimo v mesnem ~u bujonu
cédra -e ž, rod. mn. céder, cédrov -a -o: ~ les = cedrovina -e ž, cédrovje -a s
cefalopód -a m zool. glavonožec; gl. tudi kefalopod
cefedráti -ám, cefedráj -ájte! cefedrál -ála -o, cefedrán -a -o, cefedránje -a s |delo in izdelek|, cefedráč -a m, cetédra -e ž capa >[cəf-]
cefír -ja m |tkanina|, cefírka -e ž |volnena preja|, cefírst -a -o: ~a volna; gl. tudi zefír
cefráti -ám, cefráj -ájte! cefrál -ála -o, cefrán -a -o, cefránje -a s: ~ volno, perje, blago; cefrávec -vca m, cefrávka -e ž, cefrálnik -a [-yn-] m >[cəf-]
Cégnar -ja m, Cégnarjev -a -o: ~i prevodi

céh -a m, céhovski -a -o: ~i mojster; céhovstvo -a s; cehovina -e ž cehovska pristojbina, céhovščina -e ž
***céha** -e ž zapitek: kdo bo pa ~o plačal, ~o odnesti, za ~o dati, danes je ~ moja
***céhmešter** -štra m ali *céhmošter -štra m cerkveni ključar
Céjlon -a m |otok|, céjlonski -a -o: ~i čaj, Céjlonec -nca m, Céjlonka -e ž
cékar -ja m, cékarček -čka m, cékarski -a -o
cékas -a m met.: žica ~ in ~ žica
cekin -a m, cekínček -čka m |denar in metulj|, cekínast -a -o: ~a barva, ~o vino; cekínski -a -o: ~o zlato, ~a vrednost, podoba
cél [céu] -a -o in -ó -á -í -é, pomeni celoto, neokrnjenost in polnost stvari: miza je iz ~ega iz enega kosa, ne zbíta iz več kosov; ~ hleb še nezarezan; prinesi ~i hleb tistega, ki še ni načet; ~a suknja še ne razrgana; ~o število ne ulomljeno, rana je ~a zaceljena; hodil je ~ dan in ~o noč; hodil je en ~ dan, za ~ razred vas je; za ~o skledo žgancev bi snedel; v ~o, na ~o, po ~em je gazil; na ~em je počila steklenica; na ~em se je zlagal mahoma; to ti je ~ modrijan, junak, bedak; pogosto lahko rabimo ali cél -a -o ali pa vès vsà vsè, kakor imamo bolj pred očmi vsoto delov ali celoto stvari: ves dan — cel dan, ves čas — cel čas, vsa vas — cela vas, vse mesto — celo mesto
céla -e ž sobica
celebrírati -am opravljati, opraviti slovesen obred, celebríranje -a s, celebránt -a m kdor celebrira, celebrácija -e ž slovesno opravljanje obreda
célec -lca [-yc-] m žrebec, nepregažen sneg, nepoškodovan pih, tisk., celák -a m
célek -lka [-lk-] m: dom ima zemljo v ~u vso skupaj
celésta -e ž |glasbilo|
Celestín -a m os. i., Celestínov -a -o; Celestína -e ž os. i., Celestínin -a -o
celéti -f, celéč -a -e, celél -éla -o, celénje -a s: rana celí, roke celíjo
celibát -a m samski stan, celibátski -a -o = celibáten -tna -o
célica -e ž: samostanska ~, organska, fotoelektrična, sušilna ~, plinska ~, céličén -čna -o: ~o jedro, céličje -a s skupek celic, celičnina -e ž celična snov
celín -a m mehanizem za vžig naboja v puški

celina -e ž: evropska ~, ~o orati, celinski
 -a -o: ~a zapora; celinec -nca m cel
 sneg; celinka -e ž glas. [nota]

celiti celim, celi -ite! celi -ila -o, celjen
 -a -o, celjenje -a s in celiti -im s stal.
 poud.: ~ rano, rana se lepo celi; celitev
 -tve ž, celilo -a s [pripomoček], celilen
 -lna -o [-ln-]: ~o zelišče, ~a maža,
 celilnost -i [-ln-] ž celilna moč; celivec
 -vca m kdor celi, celivka -e ž

Cëlje -a s kr. t., v ~u, cëljski -a -o: ~i
 grofje = Cëljski = Celjani = grofje
 Cëljski, Celjân -âna m, Celjânka -e ž

celó prisl. 1. nepoud. še, tudi: ~ meso je
 imel, ~ ljubezniv zna biti, ~ on je te
 misli, ~ uči se, ~ danes je bil tu;
 2. poud. prav, nikakor: ~ nič ne zna,
 že ~ ne, jutri pa ~ ne morem

celo -v sestavi: celodnevén -vna -o; celo-
 kúpen -pna -o → celoten, v celoti, celo-
 kúpnost -i ž → celotnost, vse skupaj;
 celolétén -tna -o; celomésečen -čna -o;
 celorób -a -o = celoróben -bna -o: ~
 list bor.; celostránski -a -o: ~a slika;
 celovečéren -rna -o: ~i film

celobióza -e ž kem.

celofán -a m, celofánski -a -o: ~i ovoj

SUMMARY

At the Slovene Academy of Science and Arts and at the Fran Ramovš Slovene Language Institute of the Slovene Academy of Sciences and Arts is currently in preparation the second part, i.e. the dictionary, of the *Slovene Orthography* (the first part, *Rules*, appeared in 1990 and this year is in its third edition).

Characteristics of the dictionary:

There are between 120,000 and 130,000 mostly single-word entries and a small number of two- or multiple-word entries. Nouns, adjectives, verbs, predicatives and adverbs can also have subentries.

Each dictionary article (and sub-article in the frame of one given article) contains a heading and an explanatory/illustrative part. Each heading consists of a main head and posthead. The main heading has an entry/sub-entry (and with inflected words also its basic forms), data on pronunciation (when it is not obvious from the spelling of the basic forms or from the entry itself, or else if it is difficult to predict); at the end of the head the part of speech is indicated; non-word entries are marked with the appropriate indication of the status of the individual morpheme (or string of morphemes, etc.). The posthead gives the paradigmatically less- or unpredictable characteristics of word-formation or inflection, or otherwise the morphological type; it ends with citation of its tonemic accentuation, representing the tonemic stress pattern (dynamic stress is marked at the beginning, on the entry and in other basic forms, if they exist).

The dictionary recognizes nine parts of speech: substantivals (nouns are marked for gender, nominal pronouns are marked also for type /and class/), adjectivals (adjectives are marked indirectly by the three gender forms, numerals and adjectival pronouns also have their type /or class/ marked, adverb, predicative, conjunction, preposition, particle and

interjection (with the appropriate markers).

In addition to words and word-collocation (as well as symbolic) entries the dictionary takes into account formants (prefixes, infixes, affixes, postfixes ...), abbreviations (*npr.*) and hyphenated forms (*narodno...*, *-teoretični*).

Among the grammatical characteristics of entries (and subentries) the government (and other agreement) characteristics of, particularly, the verb, adjective and predicative, as well as the noun and, of course, the preposition, are taken into account.

Substantives are marked with respect to partitivity, as well as for the transformation of possessive syntagmas into substantive (*prihod učencev* 'the arrival of the students'); nouns are given with quantifiers of the type *pet/dvoje/nekaj* 'five/a couple/some' in the nom. and acc. with the quantifier as the head (*pet dreves* 'five trees').

The markings in the dictionary are: register (social, functional, temporal), style (emotional), normative, frequency, special and citational.

In the explanatory part of the dictionary article all parts of speech (and their sub-parts) are found. The noun has some 14 types of illustrations (including proper names), the adjective has 6 the verb has 5 and the adverb 3. Illustrations are given for other grammatical words and parts of derivatives (as well as other things); in the case of borrowings the appropriate assimilated Slovene morphematics is given (if it exists). For geographical proper names the typical prepositions of place are also given. For example, the illustration given for nouns: (1) variation (*mali c, dva c-ja* 'small c, two c's'), (2) a better-known synonym (*camar l...l nar. drug* 'best man'), (3) differentiation of synonyms, homographs, similar-sounding words, (4) ordinal meanings (*beji in ceji*, 'b's and c's'), (5) grammatical (and other) peculiarities (number, phraseological usage, pluralia tantum, uncertainty with respect to capitalization, typical prepositional use, morphophonemic norm, partitivity), (6) countability vs. uncountability, (7) precise placement with respect to semantic field (*belci in barvanci* 'whites and coloreds'), (8) government, (9) typical fixed expression, (10) taxonomy (*listavci in iglavci* 'deciduous and evergreen'), (11) stress peculiarities in fixed phrases, (12) change in grammatical marking, (13) semantic definition of symbols, (14) feminine surnames, their grammatical peculiarities, especially the expression of possession, location.